

ilgio, vidutiniškai 0,7 m pločio dalis. Pjūvyje duobė lėkšto dubens formos, apie 18 cm gylio.

Pagal sampilo įrangą, laidoseną ir verps-tuko fragmentą, pilkapis datuojamas I tūks. antrąja puse.

Pilkapis 3 lokalizuotas statybų aikštelės 1 PV pakraštyje. Sampilas suplokštėjęs, apie 11,3 m skersmens. Jo paviršiniame sluoksnyje rasta 15 žalvarinių ir geležinių dirbinių (3 pav.), įskaitant fragmentus ir susilydymus. Žemėse taip pat pastebėta kaulų trupinių. Sprendžiant iš radinių išsidėstymo ŠR–PV kryptimi, atrodo, kad du X–XI a. pilkapio sampile įrengti degintiniai kapai (vienas dvigubas kapas?) buvo suardyti suarus sampilą (sodinant mišką?).

Pilkapio 4 vieta išaiškinta žvalgant statybų aikštelę 2 ir jos pakraščius. Apie 25 cm gylyje, juosvoje žemėje, rastas E tipo ietigalis nulenkta plunksna. Šalia, miško keliuko vingyje, įvažiuojant į statyboms paruoštą plotą iš viso aptikta 17 žalvarinių ir geležinių radinių, įskaitant fragmentus ir susilydymus. Radinių kompleksą sudaro veikiausiai dviejų suardytų kapų įkapės (minėtas E tipo ietigalis, tordiruota yla, 3 peiliai, daugiakampio pjūvio ir įvijinės (?) apyrankių fragmentai ir kt.), kurios skiriasi nuo rastųjų pilkapyje 3,

bet pagal analogijas yra datuojamos tuo pačiu X–XI a. laikotarpiu.

2006 m. tyrinėjimai Turlojiškėse akivaizdžiai parodė, jog dėl žmogaus veiklos XX a. stipriai nukentėjusio pilkapyno pilkapių skaičius yra kur kas didesnis, negu tai galima nustatyti vizualiai. Būtina tęsti detalius suardytų pilkapių ir visos pilkapyno teritorijos tyrinėjimus, suteikti šiam objektui teisingą apsaugą.

TURLOJIŠKĖS BARROW CEMETERY

In 2006 part of Turlojiškės barrow cemetery (Širvintos Dist.) to the S of the gas main was surveyed and investigated (Fig. 1). The site of destroyed barrow 2 (a total area of 95.3 m²) was investigated at a construction site 1 (Fig. 2). A cremation burial, which dates to the 2nd half of the 1st millennium, was found. It was created by strewing the remains and grave goods on the base of the mound. Finds from two disturbed 10th–11th century cremation burials were found on the surface of barrow 3 while finds (including a type Petersen E spearhead with a bent blade) (Fig. 3). From disturbed 10th–11th century burials were found at the location of barrow 4, which is situated at construction site 2.

ATMAINŲ (DARSŪNIŠKIO) PILKAPYNAS

Gintautas VĖLIUS

Atmainų (Darsūniškio) pilkapynas (Kaišiadorių r.) (A 305P) yra 1,45 km į ŠR nuo Liutikos dešiniojo kranto, 0,85 km į PV nuo Darsūniškio–Kruonio kelio tilto per Lapainių ir 0,55 km ta pačia kryptimi nuo Lapainios kairiojo kranto, 0,75 km į PR nuo Pala-

painio dešiniojo kranto, Kaišiadorių miškų urėdijos Kruonio girininkijos Naginukų miške, abipus kvartalinės linijos proskynos.

Pilkapyne yra apie 200 iki 1,6 m aukščio pilkapių, kurių sampilai – nuo 5 iki 13 m skersmens. Didžiąją dalį pilkapių sampilų pagrin-

dų juosia grioviai. 1957 m. LII (vad. O. Kunčienė) ištyrė tris pilkapius, iš kurių viename rastas degintinis žmogaus ir nesudeginto žirgo su geležiniais žąslais kapas, o kituose kapų nebuvo. Savo forma ir laidosena pilkapiai būdingi IX–XII a.

2002–2005 m. šiame pilkapyne ištirti devyni pilkapiai, stipriai apardyti kvartalinės linijos arimo (vad. R. Kraujalis) (žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 68–69; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 89–90; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 78–79; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 91–92).

Atmainų (Darsūniškio) pilkapyne teritoriją kerta kvartalinė linija, kuri šiuo metu naudojama ir kaip miško keliukas. Minėta linija žalojo 2006 m. ištirtą pilkapį 11. Taip pat ištirtas miško keliukų ardomas pilkapis 10.

Pilkapis 10 buvo pilkapyne P pakraštyje. Sampilas buvo greta miško keliukų sankirtos, todėl buvo dalinai apardytas. Tyrinėjimams išmatuota 8x8 m (64 m²) dydžio perkasa, orientuota pagal pasaulio šalis. Pilkapio sampilo būta suplokštėjusio, iki 0,8 m aukščio nuo pirminio žemės paviršiaus. Sampilas iki 6 m skersmens, juosiamas iki 1 m pločio griovio.

Griovys negilus, iki 35 cm gylis, sampilo V pusėje turėjo apie 1,5 m pločio tarpą – praejimą. Sampilo V dalyje, apie 1 m nuo pilkapiro centro aptiktas *degintinis žirgo kapas* – nedidelė 10 cm skersmens degintinių kaulų krūvelė bei trinariai žąslai tordiruotais skirstikliais (1 pav.). Kapelis buvo įkastas į pilkapiro sampilą, aptiktas negiliai, maždaug 10 cm nuo dabartinio sampilo paviršiaus. Nukasus kontrolinę juosta, praktiškai pilkapiro centre, ant pirminio žemės paviršiaus, išsiskyrusio pilkapse spalva, aptiktas geležinis pjautuvas. Minėtieji žąslai gerai išlikę, apdege. Tuo tarpu pjautuvas stipriai korodavęs, matyt, deginant žirgą lauže nebuvo. Sampilo smėlyje aptiktas lipdytos keramikos fragmentas – beveik tiesus puodo pakraštėlis nežymiai brūkšniuotu paviršiumi. Pilkapio R pusėje išryškėjo trys iki 0,5 m skersmens apskritos duobės, matyt, čia augusių medžių kelmų liekanos.

Pilkapis 11 tyrinėtus pilkapyne PR dalyje. Pilkapio sampilas buvo praktiškai visiškai nuardytas kvartalinės linijos, kuri šiuo metu naudojama ir kaip miško keliukas. Kad čia būta pilkapiro, galima buvo spręsti tik iš 0,3 m

0 5 cm

1 pav. Atmainų (Darsūniškio) pilkapyne, pilkapyje 10, degintiniame žirgo kape aptikti trinariai žąslai. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 1. Atmainai (Darsūniškis) barrow cemetery, barrow 10, a double jointed bridle bit discovered in the horse cremation burial.

aukščio išlikusio sampilo bei gana ryškios duobės sampilo PV pusėje. Be to, šioje pilkapyne dalyje pilkapiai išsidėstę tankiai, vienas prie kito, kas leido spėti čia jų taip pat buvus. Tyrinėjimams išmatuota 7x7 m (49 m²) dydžio perkasa, orientuota pagal pasaulio šalis. Pilkapio sampilo būta nuplokštėjusio, iki 0,3 m aukščio nuo pirminio žemės paviršiaus, iki 5,5 m skersmens, juosiamos iki 0,8 m pločio griovio. Griovyv negilus, iki 35 cm gylio, sampilo PR pusėje turėjo apie 1,3 m pločio tarpą – praėjimą. Pilkapio PV pusėje griovyv gilesnis, iki 80 cm gylio. Nukalus kontrolinę juostą, praktiškai pilkapiro centre, ant pirminio žemės paviršiaus, išsiskyrusio pilkesne spalva, aptiktas geležinis stipriai korodavęs pjautuvas. Pjautuvas sulaužytas į tris fragmentus, matyt, eksploatuojant kvartalinę juostą kaip miško keliuką. Kapų pilkapyje nerasta, taigi minėtąjį pjautuvą galima vertinti kaip simbolinio žirgo kapo įkapę.

Tiek pilkapių konstrukcija (nerasta akmenų vainikų, o tik sampilus supantys grioviai), tiek aptikti radiniai tyrinėtus pilkapius leidžia datuoti IX–XII a.

Taip pat išžvalgyta likusi kvartalinės miško linijos atkarpa – 3x35 m (105 m²) dydžio plotas į P nuo tyrinėto pilkapiro 11. Žvalgant naudotas metalo iešiklis. Žvalgytoje teritorijoje archeologinių radinių nerasta. Taigi iš viso 2006 m. ištirta bei išžvalgyta 218 m² pilkapyne teritorijos.

ATMAINAI (DARSŪNIŠKIS) BARROW CEMETERY

In 2006 two barrows (10 and 11) were investigated at Atmainai (Darsūniškis) barrow cemetery (Kaišiadorys Dist.). They had been disturbed by a forest road and a section line. Areas of 64 and 49 m² respectively were investigated at the barrow sites. The mound of barrow 10 was up to 0.8 m high and up to 6 m in diameter. It was surrounded by a ditch about 1 m wide and up to 35 cm deep with a 1.5 m wide gap on the W side. In the W part of the mound, about 1 m from the barrow's centre was discovered the cremation burial of a horse: a small pile, 10 cm in diameter, of cremated bones and a bridle bit with a double-jointed mouthpiece and torqued cheek-pieces (Fig. 1). The mound of barrow 11 had been flattened and was up to 0.3 m high and up to 5.5 m in diameter. It was surrounded by a ditch up to 0.8 m wide and up to 35 cm deep with a 1.3 m wide gap on the SE side. A badly corroded iron sickle was discovered on the original ground surface at the centre of the barrow. No burials were found in the barrow so it is possible to treat the aforementioned sickle as a grave good from a symbolic horse burial. Both the construction of the barrows and the finds discovered during the investigation of the burials allows them to be dated to the 9th–12th centuries.